

373.3/5.016:811.163.2(072)
Д46

КИРИЛ ДИМЧЕВ

**ОБУЧЕНИЕТО ПО
БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
КАТО СИСТЕМА**

 ciela

ИЗДАТЕЛСКА КЪЩА

Member of the Wolters Kluwer Group

Резюме на книгата „Обучението по български език като система“ на английски език се разпространява до всички издателски и научни центрове на Wolters Kluwer. Книгата и авторът ѝ проф. Кирил Димчев ще бъдат представяни в каталозите на Wolters Kluwer, с цел да се осигури висока цитируемост на автора и запознаване на западната общественост с българския научен принос в областта на езиковедската наука.

© Кирил Василев Димчев
© Художник Любомир Пенев
София • 1998
Издателска къща СИЕЛА
ISBN 954-649-132-2

КИРИЛ ДИМЧЕВ

ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК КАТО СИСТЕМА

ВТОРО ПРЕРАБОТЕНО И ДОПЪЛНЕНО ИЗДАНИЕ

ciela
ИЗДАТЕЛСКА КЪЩА

Member of the Wolters Kluwer Group

За автора на книгата

Проф. Кирил Василев Дилчев е роден през 1935 г. в гр. Хасково. Завършил е българска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Специализирал е в Националния педагогически институт в Париж (Франция) и в Московския държавен университет (Русия). Бил е лектор по български език в Страсбург (Франция) и Букурещ (Румъния).

Професор е по методика на обучението по български език в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“. Научните му интереси са в областта на методиката, диалектологията и стилистиката. Автор е на повече от 200 научни и научно-популярни трудове, между които: „Говорът на българите от с. Валя Драгулуй, СР Румъния“ (1969), „Речник на хасковския градски говор“ (1970) – в съавторство, „Изучаване на сложно изречение“ (1972), „Система в стилистичните занятия по български език“ (1977), „Методиката на обучението по български език в системата от науки“ (1990), „Обучението по български език като система“ (1992). Ръководител е на колективи, създали учебници и учебни помагала за средните и висшите училища.

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР	7
1. ПРЕДМЕТ, ЗАДАЧИ И МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	9
1.1. Предмет на изследването. Цел и задачи	9
1.2. Методи на изследването	15
2. СИСТЕМНИЯТ ПОДХОД И ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК	19
2.1. Онтологични и гносеологични аспекти на проблема	19
2.2. Възможности на системния подход за междудисциплинно изследване на обучението по български език	26
3. ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК	81
3.1. Всеобщо, особено и единично в обучението по български език	81
3.2. Основни типове дейност на занятията по български език	110
3.3. Морфологични особености на обучението по български език	139
4. СЪВРЕМЕННО СЪСТОЯНИЕ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК	191
4.1. Учебната програма от 1984 г. – проект на обучението по български език	191
4.2. Контент-анализ на учебниците по български език	195
4.3. Преподаване и усвояване на учебната информация	203
4.4. Резултати от обучението по български език	227
5. НЯКОИ ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК	237
5.1. Обучението по български език в променящия се социокултурен контекст	237
5.2. Обучението по български език – система, отворена към света	239
ПРИЛОЖЕНИЯ	247
БИБЛИОГРАФИЯ	269
TEACHING BULGARIAN AS A SYSTEM (ABSTRACT)	287

ПРЕДГОВОР

Предлаганият труд представя резултатите от продължителни изследвания върху проблеми, основни за теорията и практиката на обучението по български език (ОБЕ). Замислен като монография, по същество трудът представлява методика на обучението по български език (МОБЕ), нужна за професионалната подготовка на студентите от филологическите дисциплини, както и за повишаване квалификацията на учителите по български език.

Водеща в труда е *идеята* за големите, но все още неизползвани възможности на системния подход (СП) при проучване на ОБЕ. С междудисциплинния си характер СП осигурява условия за широкообхватна научна подготовка на учителите чрез запознаване с понятия и закономерности на всички науки, за които ОБЕ е обект на изследване. Но за да се използват функционално тези данни, е нужно концептивно ядро от идеи за същността на ОБЕ, за неговите вътрешносистемни и външносистемни отношения. СП към ОБЕ предлага надеждни критерии за подбор на съдържанието и методите, за оценка на резултатите от използването им в съответствие с предварително обосновани цели.

На изложението замисъл отговаря *колпозицията* на труда. След като в първата глава се представят предметът, целите и методиката на изследването, във втората глава се изясняват възможностите на СП за междудисциплинно осмисляне на явленията и процесите, функциониращи на езиковите занятия. Разграничава се предметът на изследване на МОБЕ от предмета на изследване на науките, които изучават отделни страни на ОБЕ. В третата глава се разкриват характеристиките на разглежданата система във функционално-генетичен, дейностно-управленски и морфологичен план. В четвъртата глава теоретичните схващания се прилагат при анализа на съвременното състояние на ОБЕ. Разчита се запознаването с използвания инструментариум да ориентира учителите как да извършват изследователска експериментална дейност и как да внедряват резултатите от нея. Въз основа на данните от анализа на теоретично и емпирично равнище в петата глава се набелязват някои тенденции в развитието на ОБЕ и се открояват проблемите, които е нужно да се решават в перспектива.

В книгата са представени най-съществените изводи от теоретичните и експерименталните ми проучвания върху системния характер на ОБЕ. Събирането и обработката на част от експерименталните данни бяха извършени от мои дипломанти – студенти и учители на специализация към Катедрата по методика при Факултета по славянски филологии – СУ „Св. Климент Охридски“, и към Катедрата по родноезиково и литературно образование при Факултета по българска филология, история и богословие – Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“. Благодаря им за участието в експериментите.